

Bobbie en de rest

van de zeehonden van Neeltje Jans

Je laten inspireren door de foto tot het schrijven van maximaal 100 woorden voor het welkomstwoord kan leiden tot beroepsdeformatie? Een boude uitspraak of realiteit? Een mooie akkerrand, 'biodivers' en met een kleurenpallet waarvan de zomer af spat. Met als kers op de slagroom de kleine vos (gokje). Maar wat zie ik? Een deltavlieger die geholpen door de thermiek in een perfecte duikvlucht vanaf het hoogste punt in Zeeland langs de kust scheert. En dat hoogste punt zijn, niet toevallig, de duinen bij Zoutelande. En ja, dat weet iedereen: die duinen zijn onze natuurlijke verdedigers tegen de krachtige zee. Of zie ik het verkeerd?

Rudy Visser is waterschapsfotograaf.

Zomerse bloemenpracht in een akkerrand bij 's-Heerenhoek

inhoud

- 6 Nieuwe paden bij Cadzand-Bad
- 7 Fietspad Stolpweg
- 12 Nieuwe sluis Terneuzen
- 16 Achter de schermen bij zeehonden Neeltje Jans
- 19 Natuurvriendelijke oevers
- 23 Verdrongen land van Zuid-Beveland
- 24 Zomerwerk: bosmaaien

Luuk en Niek kregen een kijkje achter de schermen bij de vier zeehonden van Neeltje Jans. Een vochtige maar “supergave” ervaring.

Zeeuws erfgoed

Zo'n tweehonderdduizend palen houden al eeuwenlang de stroming uit de kust. We bekijken deze 'oude rotten' vanuit vier kanten: de feiten, het werk, de vijanden en het plezier.

colofon

Scheldestromen is het tijdschrift van waterschap Scheldestromen. Iedereen die interesse heeft, kan een gratis abonnement aanvragen. Het blad verschijnt vier keer per jaar. Het volgende nummer verschijnt half september.

Redactie: Linda van Dijke (hoofd- en eindredacteur, LvD), Janneke la Gasse (JlG), Arjan Goossen (AG), Chantal de Putter (CdP), Danielle Steijn (DS) en Rudy Visser.

Overige tekstbijdragen: Joséphine van Belzen, Stefanie Fassaert, Sandra Minneboo en Manon Veroude.

Beeld: Rudy Visser

Opmaak: Life Design, Zierikzee

Druk: Pieters Media, Goes

Oplage: 19.000

Reacties, vragen of suggesties?
Ons redactieadres:
Team Communicatie
Antwoordnummer 700, 4330 WB Middelburg (geen postzegel nodig)
communicatie@scheldestromen.nl, 088-2461000 (lokaal tarief).

www.scheldestromen.nl/tijdschrift

Volg ons op facebook:
facebook.com/scheldestromen

Waterschap Scheldestromen

Volg ons op twitter:
twitter.com/waterschap

Nieuwe sluis in Terneuzen.

Het waterschap en archeologie: 7 vragen aan Nathalie de Visser.

Nieuwe rubriek! Een zomers buitenbeeld.

Op de cover: zeehond Bobbie, pagina 16.

verder

- 6 Nieuwsberichten
- 11 Post
- 14 Buiten
- 19 In de steigers
- 23 Bijzonder gevonden

nieuws

Met het **tij** mee

Gemalen voeren overtollig water af naar zee. Dat blijven ze doen, maar op een andere manier. “Efficiënter en slimmer”, vertelt waterschapper Johannes Vijlbrief. “We hebben programmatuur ontwikkeld waarmee we de instellingen van onze gemalen aanpassen. Tijdens drogere periodes zijn het getij en energietarief bepalend voor wanneer het gemaal draait. Op die momenten kost het minder energie en geld om het water naar buiten te pompen. Tijdens natte omstandigheden draaien de pompen juist eerder dan voorheen en wordt het waterpeil automatisch tijdelijk verlaagd. Daardoor verbeteren we de afvoer en voorkomen we wateroverlast.” Dit jaar worden de eerste negentien gemalen aangepast, daarmee besparen we zo’n € 100.000,- aan energiekosten per jaar. (JIG)

Mark Gommers, Johannes Vijlbrief, Wim Verstelle en Jan Aarnoutse wisten samen het peilbeheer slimmer en efficiënter te regelen.

Hoe zijn we u **van dienst?**

Een antwoord hierop vindt u in onze servicegarantie. Hierin staan onze contactmogelijkheden en servicenormen helder uitgelegd. Klantvriendelijkheid vinden we belangrijk. Onze medewerkers zijn er om u te helpen, leven zich goed in uw situatie in en gebruiken begrijpelijke taal. Ook stemmen we zaken intern met elkaar af, zodat we als één organisatie handelen. Brieven beantwoorden we als het kan binnen tien werkdagen. Dit is slechts een voorbeeld van wat u van ons mag verwachten. De servicegarantie staat op www.scheldestromen.nl/service. Bent u niet tevreden over onze dienstverlening? Dan horen we dat graag. U kunt dit doorgeven aan onze klantenmanager Josephine van Belzen. (JvB)

Kom naar **Cadzand-Bad**

Deze zomer kunt u genieten van de nieuwe Duinboulevard in Cadzand-Bad. Er komen twee gescheiden paden voor fietsers en wandelaars met sfeervolle rust- en zichtpunten, een stiltekapel en een zilte moestuin. Dit alles vanwege het project CADZAND-Maritiem, wat de kustversterking, verbetering van de openbare ruimte en de aanleg van de jachthaven inhoudt. Wilt u meer weten over CADZAND-Maritiem? Kom dan eens langs in het informatiecentrum in Cadzand-Bad (in de bouwkeet van de aannemer Combinatie Cadzand-Bad). Het centrum is elke maandag geopend van 9.00 tot 16.00 uur. Of volg het project via Twitter: @ZwakkeSchakels en @CombiCadzandBad. (SF)

Stolpweg af

Eind vorig jaar hebben we een fietspad aangelegd langs de Stolpweg, Nieuweweg en Zuiddijk tussen Dreischor en Nieuwerkerk. Vijf nieuwe veilige fietskilometers werden daarmee gerealiseerd. Helaas was er net onder Dreischor een onderbreking van 330 meter. Daardoor ontstonden twee oversteekplaatsen voor fietsers. Gelukkig duurde deze minder fijne situatie niet lang. Na een paar maanden hebben we het ontbrekende stuk fietspad alsnog doorgetrokken door de sloot te dempen. Onderin hebben we drainage aangebracht zodat het water toch goed afwatert richting het gemaal. Door de aanleg van dit ontbrekende stuk is de route helemaal af en wordt de doorgaande route tussen Nieuwerkerk en Dreischor nog veiliger. (DS)

“Sloot gedempt voor resterend stuk”

Nieuw dagelijks bestuur

Op 18 maart mochten de Zeeuwen naar de stembus. Ruim 48% maakte gebruik van hun stemrecht. Het CDA werd de grootste partij met vier zetels. Formateur Denis Steijaert is trots: “Het waterschap verdient een goed bestuur en dat is er nu weer voor de komende vier jaar. De keuze om een coalitie te vormen met de grootste fracties is logisch. We wilden recht doen aan de verkiezingsuitslag. In deze coalitie zijn onze wensen

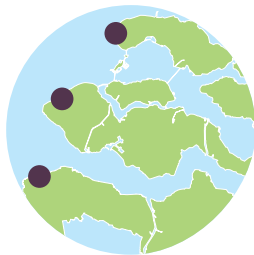
optimaal geborgd: een evenwichtig coalitieakkoord met een maximaal ambitieniveau, beperkte stijging van de lasten, een niet te hoog agrarisch gehalte en een zelfstandig waterschap voor onbepaalde tijd.” Het dagelijks bestuur vertegenwoordigt 16 van de 30 zetels in de algemene vergadering.

De portefeuilles van Denis Steijaert (financiën en grondbeleid) en Luc Mangnus (watersystemen en muskusrattenbestrijding) blijven

onveranderd. Gert van Kralingen gaat zich bezighouden met de waterketen en emissies, Rian de Feijter- de Feijter met wegen, groenbeheer en verkeersveiligheid en Bert de Smet met waterkeringen. Dijkgraaf Toine Poppelaars houdt handhaving, personeel en organisatie, communicatie en algemeen bestuurlijke zaken in zijn portefeuille. (MV)

Het nieuwe dagelijks bestuur bestaat uit Luc Mangnus (ongebouwd), Bert de Smet (bedrijfsgebouwd), Denis Steijaert (CDA), Toine Poppelaars (dijkgraaf), Rian de Feijter-de Feijter (Waterschapspartij Zeeuws-Vlaanderen) en Gert van Kralingen (SGP).

Paalworm

Rond 1732 trad er in onder andere Westkapelle een ernstige epidemie van paalworm op. Paalwormen zijn schelpdieren met een wormachtig lijf. Op de kop bevinden zich twee schelpkleppen waarmee het gangen boort in paalhoofden en andere (houten) zeeweringen. Lange tijd werd aangenomen dat de paalworm afkomstig was uit Oost-Azië en met schepen onbedoeld was geïmporteerd. Latere onderzoekers stelden vast dat de paalworm destijds ook in de Noordzee voorkwam. De lengte van een volwassen paalworm varieert per soort: van 40 tot 120 cm. Collega houtaantaster is de gribbel, een kreeftachtig beestje. Beide organismen leven nog steeds in de zee, echter door het gebruik van tropisch hardhout blijft de schade beperkt.

De feiten

“Nee, ze staan niet alleen in Zeeland. Ook de Hondsbossche zeewering in Noord-Holland heeft paalhoofden.” Adri Simonse woont en werkt al bijna z’n hele leven aan de zeewering dus kent de palen door en door. De feiten stromen er zo uit: “Er is geen vaste afstand tussen de paalhoofden. Tussen Westkapelle en Zoutelande staan ze ongeveer om de 100 meter. Maar op andere plekken is het om de 140 of 200 meter. De lengte van de palen varieert van 3,5 tot 18 meter, waarvan de helft van de paal in het zand staat. Op de stranden staan eiken palen, in zee wordt tropisch hardhout gebruikt. Je herkent ze aan de vorm: eiken palen zijn rond, tropische palen zijn meestal vierkant gezaagd of gekapt. Die tropische soorten kunnen beter tegen organismen die in zee leven zoals paalworm. Vooral de boomsoort Basralocus is hier goed tegen bestand. Daar zit veel kiezel in en bijten ze hun tanden op kapot”, vermoedt Adri.

De vijand

De paalworm kwam waarschijnlijk met de VOC-schepen mee naar Zeeland, al zijn daar de meningen over verdeeld (zie kadertekst). Hoe dan ook, het beestje bleek funest voor de palen. Adri: “Het was op een gegeven moment zo erg dat de palen volledig omkieperden. Er werd veel gedaan om er vanaf te komen. Bijvoorbeeld door de palen te bespijkeren. Dat waren spijkers met grote koppen waar heel die paal mee dichtgetimmerd werd, zo dicht op elkaar dat er geen worm meer tussen kon.” In het Polderhuis in Westkapelle is zo’n volgespijkerde paal te zien. Adri: “Je moet dat beestje trouwens niet vergelijken met een regenworm, het is een schelpdier. Op z’n kop heeft-ie twee schelpjes waar hij mee boort.” Later werden gecreosoteerde palen gebruikt om de paalworm buiten de deur te houden. “Dat hielp wel wat maar desondanks kwamen ze erin.” Inmiddels is het impregneren met creosoot al een jaar of twintig verboden en gebruiken we onbehandelde palen.

Werk aan een paalhoofd

Het werken aan gecreosoteerde palen, behoefde vroeger de nodige voorbereiding. “Je moest je gezicht insmeren met talkpoeder. Bij het heien trilden spetters van die palen. In combinatie met de zon, kon je gezicht zo verbranden dat de vellen eraan hingen. Toen er nog geen talkpoeder bestond, gebruikten ze klei.”

Hoe beeldbepalend voor Zeeland kan iets zijn. De palen die al eeuwenlang keurig in het gelid staan, zijn niet meer weg te denken van de Zeeuwse stranden. Ze zorgen niet alleen dat de stroming uit de kust blijft maar geven ook plezier. Het zijn er zo’n 200.000. Opzichter Waterkeringen Adri Simonse kent ze van top tot teen.

door Linda van Dijke

Naast de functionele taak, leveren de paalhoofden ook plezier en mooie plaatjes op.

Het huidige werk aan een paalhoofd is sowieso niet meer te vergelijken. “Er was destijds nogal wat werk aan het repareren of vervangen van de gordingen en kespen (verbindingen, red.). Je liep met al je gereedschap over die palen. Maar wat een prachtig werk was dat. Je werkte met het tij en kon soms al om 4.00 uur ’s ochtends beginnen, omdat er nog geen zomer- en wintertijd was. Als je daar dan op het eind van zo’n hoofd zat en de zon kwam op, prachtig!”

Vandaag de dag worden alleen de palen op het strand nog vervangen. Jaarlijks zijn dat er op de Zeeuws-Vlaamse, Schouwse en Walcherse

stranden zo’n 600. De palen die in zee staan, worden niet meer onderhouden. “Arbo-technisch is het niet meer verantwoord en werken vanuit zee met een schip is te duur.”

Plezier!

Behalve dat de paalhoofden een functie hebben, zorgen ze ook voor fotogenieke beelden. Menig Zeeuw en toerist heeft de karakteristieke beelden op de camera of in huis hangen. Adri: “Mensen vragen wel eens aan me: ‘Wat betekent een S bovenop een paal?’ Sommige palen zijn inderdaad voorzien van een staalstrip in de vorm van een S. Die zijn er ingeslagen om te

voorkomen dat ze splijten. Bij de tropische palen heeft een stalen band hetzelfde effect.” Adri krijgt ook redelijk wat telefoontjes van mensen die oude palen willen kopen. “Hoe kapotter of meer afgevreten, hoe beter lijkt het soms wel”, lacht Adri. “Wij verkopen ze zelf niet meer. Dat doet de aannemer, dus daar verwijs ik iedereen naar door.” Nog een kleine tip: “Overigens, geteerde palen in je tuin, die ruik je wel hoor...” ■

inzendingen welkom:
communicatie@scheldestromen.nl

post!

‘Mistsluiers in de vroege nacht, geven zomerdagen in volle pracht’

Trekvlottjes

- Wij hebben op onze huwelijksverjaardag 9 maart 2015 de route van Middelburg naar Westkapelle gewandeld langs de watergangen. Daarbij hebben wij van veel mooie bruggetjes en trekvlotten gebruik kunnen maken. We hebben er met bewondering naar gekeken en willen jullie hartelijk danken voor deze prachtige faciliteiten die ons in staat stelden tot het beleven van deze zeer geslaagde dag.
- Met vriendelijke groet,
• Annette en Bram Wielemaker
• Middelburg

Vraag via e-mail: ‘Waar kan ik informatie vinden over teeltvrije zones?’

Een teeltvrije zone is een strook grond langs de sloot die niet wordt bemest of bespoten met gewasbeschermingsmiddelen. U vindt informatie op www.activiteitenbesluitagrarisch.nl en op www.toolboxwater.nl. Op de eerste site kunt u het kaartje ‘perceel’ gebruiken en daar aanklikken waar u meer info over wilt. De Toolbox is een set kaarten waar ook emissies vanaf het perceel een belangrijk onderdeel van vormen.

App tekenweetje

In de vorige uitgave van Scheldestromen attendeerden wij u op de tekenbeet-app voor telefoon en tablet. Volgens het RIVM is deze app alleen geschikt voor smartphones (Android en iPhone) en niet voor tablets. Excuses voor het eventuele ongemak.

Volgt u ons al?

U kunt het waterschap ook volgen via Twitter (@waterschap) en Facebook (www.facebook.com/scheldestromen). Ook te bekijken als u zelf geen account heeft!

Winnaars kwartetspel

In het lentenummer stond de actie om ons kwartetspel te winnen. We hebben bijna 150 reacties ontvangen.

De winnaars zijn:

- L. van den Branden uit Sluiskil,
- S. Passenier uit Westkapelle,
- J. van der Hiele uit Middelburg,
- E. de Feyter uit Terneuzen,
- W. Sponselee uit Kloosterzande,
- V. de Baar uit 's-Heer Arendskerke,
- K. Vodegel uit Vlissingen,
- Fam. Weststrate uit 's-Gravenpolder,
- J. Vrijdag uit Roosendaal,
- C. Hamelink uit Axel.

De winnaars hebben het kwartetspel inmiddels ontvangen. Veel plezier ermee!

Herstel inrit

Aan de Zandweg in Kerkwerpe heeft het waterschap opnieuw doorgroeistenen gelegd, ook bij mijn inrit. Hierdoor is mijn inrit veranderd, maar nu ligt er ook grond met stenen ertussen. U zou mij een plezier doen door de inrit te herstellen en door hem te egaliseren en verharding aan te brengen. Ik verwacht dat er binnenkort actie wordt ondernomen.

P. Berrevoets
Kerkwerpe

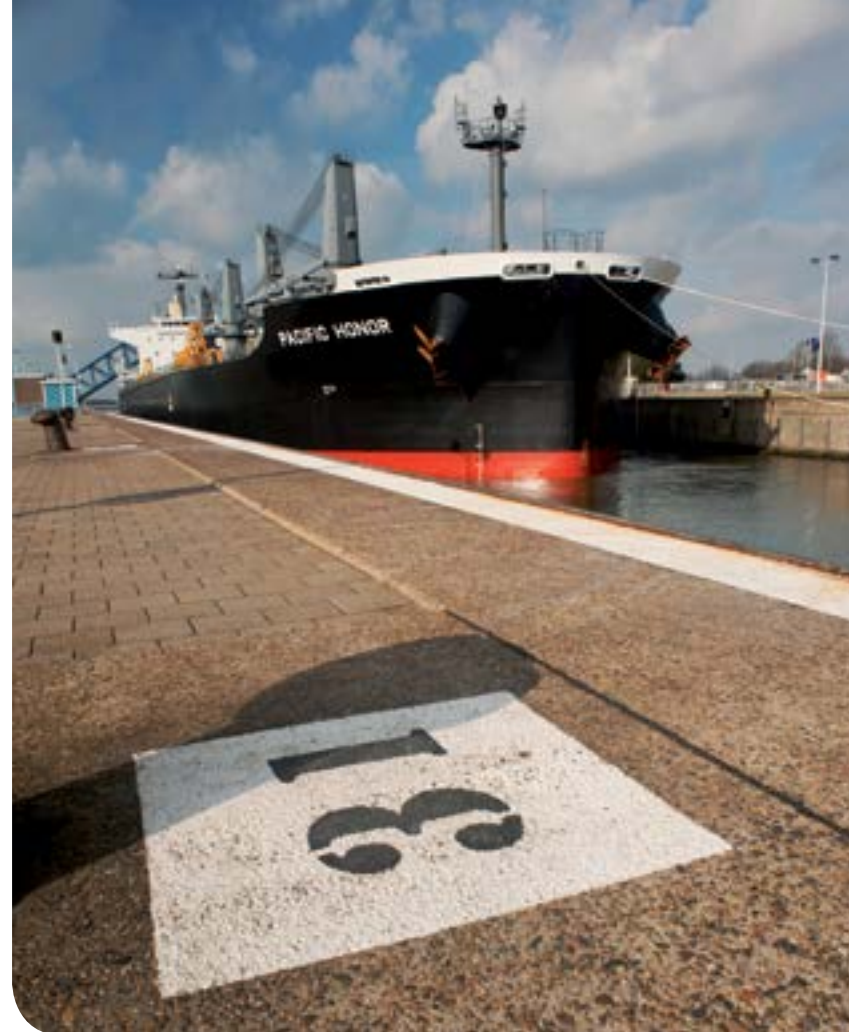
We halen de grote stenen eraf en egaliseren de oprit met gebroken puin. De doorgroeiblokken aan de Zandweg liggen wat aan de hoge kant, maar binnenkort wordt de Zandweg voorzien van een nieuwe slijtlaag.

Langs deze weg wil ik u bedanken voor het snel oppakken van mijn klacht. Mijn klacht is snel en naar volle tevredenheid opgelost, waarvoor mijn hartelijke dank.
P. Berrevoets

De palen markeren het gebied waar over enkele jaren de Nieuwe Sluis Terneuzen komt te liggen. Deze krijgt een lengte van 427 meter, wordt 55 meter breed en 16 meter diep. Met het project is een bedrag van bijna 1 miljard euro gemoeid.

door Arjan Goossen

Het Kanaal van Gent naar Terneuzen

Het Kanaal van Gent werd aangelegd door Koning Willem I. Hij werd ook wel de kanalenkoning genoemd en in 1827 werden de twee sluisen van het huidige kanaal geopend. België hoorde toen nog bij Nederland en hij wilde het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden opstuwen in de vaart der volkeren door het uitvoeren van grote industriële projecten en het aanleggen van kanalen door heel Nederland en België. In de loop der jaren zijn er veel werkzaamheden aan het kanaal uitgevoerd. Zo werd in 1870 het kanaal uitgediept en verbreed. In 1902 begon de aanleg van de huidige Middensluis die nu verdwijnt. In 1963 kreeg het kanaal twee nieuwe sluisen: de Westsluis voor de zeevaart en de Oostsluis voor de binnenvaart. Ook werd het kanaal weer verbreed, waardoor een deel van het dorp Sluiskil verdween.

Terneuzen krijgt nieuwe Sluis

Over de aanleg van de nieuwe sluis is jaren gesproken tussen de Nederlandse en de Vlaamse federale regering. Het ging dan met name over hoe de kosten van de aanleg verdeeld zouden worden. Maar in februari van dit jaar werd het verdrag tot de bouw van de sluis getekend en kon de projectorganisatie van start. Het project wordt uitgevoerd door de Vlaams-Nederlandse Scheldecommissie die sinds kort ook een vestiging heeft in het waterschapskantoor in Terneuzen.

Knelpunt in de scheepvaart

De nieuwe sluis is nodig omdat de huidige sluisen te klein zijn. Schepen zijn steeds groter geworden en het sluisencomplex vormt een knelpunt voor het binnenvaartverkeer. Met de nieuwe sluis stroomt de scheepvaart beter door en worden de havens van Terneuzen en Gent beter bereikbaar. Bovendien zorgt de sluis voor meer economische bedrijvigheid in de regio.

Uitvoering

Momenteel verkeert het project nog in de planuitwerkingsfase. Dat wil zeggen dat men nu druk bezig is met de voorbereidingen van de aanleg. Ook worden er studies uitgevoerd naar het effect van de aanleg op bijvoorbeeld het milieu of de omgeving. En de aanbesteding van het werk wordt voorbereid. Het is de bedoeling dat de aanleg van de sluis in 2017 daadwerkelijk van start gaat. In 2021 zouden dan de eerste schepen door de sluis kunnen varen.

Wat het werk complex maakt is dat er van het huidige sluisencomplex twee sluisen tijdens de uitvoering van de bouw moet blijven functioneren. Niet alleen voor de scheepvaart, maar ook om overtollig water uit het achterland de Westerschelde in te kunnen spuien. Bovendien is het sluisencomplex een (voor Zeeuwse begrippen) drukke verkeersader. Er wordt gestreefd naar zo min mogelijk

verkeershinder. Ook moeten er enorme hoeveelheden grond worden afgevoerd.

De Nieuwe Sluis Terneuzen komt tussen de Westsluis en de Oostsluis te liggen. Dat betekent dat de Middensluis verdwijnt.

Terneuzen: grote projecten

De bouw van de nieuwe sluis is niet het eerste grote infrastructurele project in de omgeving van Terneuzen. Half mei is de tunnel bij Sluiskil geopend en in 2003 werd de Westerscheldetunnel geopend. ■

door Chantal de Putter

Poldergemalen open

Donderdag 6 augustus
gemaal Campen Kanaaldijk
Ossenisse, 10.00 tot 16.00 uur

Zaterdag 12 september
gemaal Boreel Middelburg
Monumentendag, 10.00 tot 17.00 uur

49 poldergemalen,
945 stuwen en
63.000 duikers zorgen
voor het **juiste waterpeil.**

Zomerexcursies Waterdunen

In juni en juli organiseren waterschap Scheldestromen en Provincie Zeeland elke dinsdagochtend van 10.00 tot 12.00 uur een wandeltocht door het gebied onder begeleiding van een gids. Begin- en eindpunt is strandpaviljoen Loods Tien, Nieuwsluisweg 1 in Breskens. Wilt u deelnemen aan een van

de zomerexcursies? Meld u zich dan aan voor een dinsdag naar keuze via e-mail (kustversterking@scheldestromen.nl) of telefoon (0117-377122). Geef bij uw aanmelding aan welke dinsdag u wilt deelnemen, met hoeveel mensen u komt en geef uw telefoonnummer door. Aanmelden kan tot maandag 12.00 uur voorafgaand aan elke

excursie. Wees er snel bij, want vol is vol. Deelname is gratis. U kunt parkeren onderaan de dijk op het parkeerterrein langs de Nieuwsluisweg.

Modeontwerpers geïnspireerd door Zeeuwse Klederdracht

Een aantal hedendaagse ontwerpers zien de Zeeuwse klederdracht als een bron van inspiratie. Ontdek zelf de overeenkomsten en verschillen tussen mode en streekdracht en zie dit weer terug in de stukken van Rianne de Witte, Victor de Bie

en Lidewij Corstiaans. De mode en streekdrachtzalen van het Zeeuws Museum zijn ingericht volgens drie thema's: Made in Zeeland, Inspired by Zeeland en Dressed in Zeeland. Nog te zien tot 1 oktober. Locatie: Abdijplein in Middelburg.

Klimmen in Zierikzee

Geniet van een prachtig uitzicht over Zierikzee, de Zeelandbrug en de Oosterschelde. U kunt de Sint Lievensmonstertoren aan het Kerkplein beklimmen tot 24 oktober van dinsdag tot en met zaterdag van 10.00 tot 17.00 uur. In de schoolvakanties is de toren ook op de maandagen geopend. Volwassenen betalen € 3,-, kinderen € 2,-.

Ga naar de groeve in Nieuw-Namen

De Groeve in Nieuw-Namen is een aardkundig monument. Het dorp ligt op een heuvel die zo'n 6 meter boven de omgeving uitsteekt. Er zijn fossielen van maar liefst 3 miljoen jaar oud! Ook zijn er resten gevonden van menselijke bewoning uit de Steentijd en Bronstijd, enkele duizenden jaren geleden. U kunt de groeve dagelijks op eigen gelegenheid bezoeken van april tot en met oktober tussen 10.00 uur en 17.00 uur. Toegang is gratis. Locatie: Kerkdreef 2, Nieuw-Namen.

Waarom zijn fietspaden vaak rood?

Dat is min of meer toevallig ontstaan. Het eerste gekleurde fietspad werd in 1980 in Tilburg aangelegd en dat is sindsdien overal overgenomen. In andere landen worden ook wel andere kleuren gebruikt. Denemarken bijvoorbeeld gebruikt de kleur blauw. (bron: Quest)

Cultureel erfgoed Tholen en Sint-Philipsland

Rondspeuren in het voormalige gemeentehuis van Sint-Annaland is een reis door het culturele erfgoed van deze eilanden. In het museum 'De Meestof' komt u meer te weten over de meekrapteelt, het onderwijs, de klederdracht en de merklappen van vroeger tijden. Het museum is geopend van dinsdag t/m zaterdag van 14.00 uur tot 17.00 uur. In de maanden juli en augustus van 13.30 uur tot 17.00 uur (en op woensdag vanaf 12.00 uur). Bierensstraat 6 in Sint-Annaland.

www.demeestof.nl

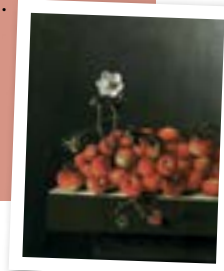

Speuren naar vleermuizen

Speciaal voor de jeugd: Ga met de boswachter van Staatsbosbeheer mee op een spannende ontdektocht naar vleermuizen. Met een batdetector worden de signalen opgevangen die de vleermuizen uitzenden. Op 13 juli, 27 juli, 10 augustus en 24 augustus kunt u mee op pad. De tocht duurt ongeveer 2 uur en begint om 20.30 uur bij de excursieschuur Westenschouwen aan de Kraaijsteinweg 140 in Westenschouwen. € 4,50 voor volwassenen en € 2,50 voor kinderen. Aanmelden kan bij de VVV van Burgh-Haamstede, 0111-450524.

Mysterie schilder Adriaen Coorte ontrafeld

Het mysterie rond de bekende Zeeuwse stillevenschilder Adriaen Coorte (overleden in 1707) is ontrafeld. Er was erg weinig over deze schilder bekend maar in het boek 'Adriaen Coorte uit IJzendijke. Een eenzame stillevenschilder' beschrijven Ton de Jong en Huib Plankeel zijn familie en levensgeschiedenis. Het boek kost € 14,90 en is verkrijgbaar in het Zeeuws Museum en via jongplankeel@gmail.com

4 juli: Benefietstocht

Op zaterdag 4 juli wordt op Walcheren een sponsorfietsstocht georganiseerd. De fietsroute is ongeveer 40 kilometer en voert langs 7 stempelposten, die tevens start/eindpunt zijn. Fietsen kan tussen 10.00-16.30 uur. U kunt de route rijden door het kopen van een routeboekje van € 5,-. De opbrengst is bestemd voor het aanschaffen van een rolstoelfiets. De fiets wordt beheerd door de stichting Arduin waar mensen wonen met een lichamelijke-, gedragsmatige- of meervoudige beperking. Meer informatie over de tocht vindt u op www.komtvoormekaar.nl

achter de schermen

Een lezer krijgt een kijkje in de keuken bij een bedrijf of gebied waar normaal geen publiek is toegestaan.

Ooit kreeg Luuk aan de andere kant van de wereld de unieke kans om met dolfijnen te zwemmen. Vandaag pakte hij samen met z'n vriendje de kans om een middagje verzorger te zijn van de zeehonden van Deltapark Neeltje Jans. Een vochtige maar "supergave" ervaring.

door Danielle Steijn-Laing

Aanmeldingen
voor deze
rubriek zijn
welkom!

De kuis van een zeehond

Luuk Engelen (11) en zijn vriendje Niek Zadeits (12) uit Middelburg zijn benieuwd naar wat er allemaal komt kijken bij de verzorging van deze vier zeehonden. Rebecca Lam, verzorger en trainer van de zeehonden, staat enthousiast klaar om het de jongens precies uit te leggen en te laten beleven.

Ze beginnen achter de schermen met het voorbereiden van de vis voor Jens, Bobbie, Olaf en Rob. Rebecca: "Onze zeehonden zijn dol op haring, maar wij hebben hier Capelin voor hen. Samen eten ze twaalf kilo vis per dag. In de winter is dat soms het dubbele. We snijden de visjes doormidden. Voor elk dingetje wat ik de zeehonden vraag, moet ik hen belonen met een visje. Als ik meer stukjes heb, kan ik hen meer opdrachten geven." De jongens mogen zelf de vissen in stukken snijden. Luuk mag eerst en doet dat als een volleerde kok.

Spikkels

Niek weet het verschil tussen een zeehond en een zeeleeuw een beetje. Niek: "De manier waarop ze zich voortbewegen is anders." "Inderdaad", geeft de verzorger aan. "Zeehonden bewegen zich voort als

een soort rups. Daarnaast hebben ze voorvinnen en gaatjes als oren. Zeeleeuwen hebben oorflapjes. Ze hebben ook verschillende tanden. Zeehonden hebben witte tanden en zeeleeuwen zwarte. De vacht die de zeehonden hebben is tegen het verbranden in de zon en ze hebben altijd spikkels." Rebecca legt de verschillen haarfijn uit met Charlie, de opgezette zeehond.

Ouwe man

Zodra de vissen gesneden zijn, is het tijd om het zeehondenverblijf in te gaan. Al gauw komen de nieuwsgierige zeehonden naar de rand van het bad. Luuk merkt op de Rob een paar tanden is verloren. "Dat klopt. Rob is al 29 jaar. In het wild worden zeehonden ongeveer 25 jaar, dus Rob is al een ouwe man", vertelt Rebecca. Wat het meest opvalt bij Rob zijn z'n wijd opengesperde ogen. Jammer genoeg heeft hij staar waardoor hij vooral schimmen ziet en daardoor best angstig reageert. Rebecca: "Tijdens de shows is er meestal iemand die zich speciaal met Rob bezighoudt, want hij kan niet meer al onze commando's goed zien."

*"Ze blazen hard
in je gezicht"*

Zeehonden

Bij Deltapark Neeltje Jans kunt u een hele dag genieten van zeedieren, spetterende attracties en alles leren over de Deltawerken. Het attractiepark ligt midden in zee bij de pijlerdam die de Oosterschelde afsluit voor de Noordzee.

Naast: Niek en Luuk snijden de vis in stukken. De zeehonden eten samen 12 kilo per dag.

Onder: Als Rebecca de jongens het geheime teken voor het springen leert, mogen ze Bobbie laten springen.

Rode bal

Zeehonden zijn meesters in het spelen met water. Met een rode bal op een stok kun je hen veel leren. “We leren hen eerst met hun neus de rode bal aan te raken door er een visje op te leggen. Zodra ze dat doen zeggen we ‘ok’ en krijgen ze een extra visje. Als ze dit kunnen, leggen we er geen visje meer op en krijgen ze alleen een visje zodra ze de bal aanraken. En denk je dat we boos worden als ze het niet goed doen?”, vraagt de trainer. “Nee”, zegt Luuk. “Ik denk dat jullie hen straffen door geen visjes te geven.” “Klopt. En dan geven we hen ook even geen aandacht”, zegt Rebecca.

Spetteren

De jongens mogen natuurlijk met de zeehonden op de foto. De zeehonden geven graag kusjes. “Ze blazen wel hard in je gezicht”, reageert Niek. Na de foto vindt Jens het tijd om de jongens even lekker nat te spetteren met het water van amper 5° C.

Geheime teken

Rebecca heeft de opleiding Dierenverzorging gevolgd en stage gelopen bij Neeltje Jans, later heeft ze zich gespecialiseerd. Nu houdt ze zich bezig met de zeehonden en -leeuwen op het park. Als ze de jongens ook het geheime teken voor het springen leert, mogen ze Bobbie

in de lucht laten springen. Ook dat gaat hen goed af. Ze geven Bobbie zijn welverdiende visjes en die pakt hij gretig aan.

Bob en Marley

Na het bezoek laten de jongens de zeehonden achter in het water waar ze rustig verder dobberen en een dutje doen. Helaas hebben de jongens geen kennis kunnen maken met Bob en Marley. Rebecca: “Dat zijn geen zeehonden, maar twee brutale meeuwen die we hebben getraind, omdat ze anders steeds de visjes afpakten van de zeehonden. Als ze er zijn, draaien ze mee in de show met de zeehonden.” ■

- Aannemer: Combinatie Kloosterman-Smits V.O.F. Kapelle
- Kosten: circa € 340.000,-
- KRW: Dit is een Europese richtlijn voor het bereiken van een goede ecologische toestand van het water. Nederland is ingedeeld in vier stroomgebieden: Eems, Rijn, Maas en Schelde. Rijkswaterstaat, twee waterschappen, twee provincies en zestien gemeenten zijn samen verantwoordelijk voor het waterbeheer in het stroomgebied Schelde.

in de steigers

In de polder bij Ovezande, aan de Doornboomdijk en Rietveldweg, wordt ruim 1,2 kilometer natuurvriendelijke oevers aangelegd. De uitgegraven grond wordt verwerkt zodra de gewassen van het land zijn.

door Chantal de Putter

Natuurvriendelijke oevers

“Een win-winsituatie”

Projectmanager Kees de Witte: “Deze natuurvriendelijke oevers worden aangelegd als onderdeel van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Europa eist dat we een goede kwaliteit van het oppervlaktewater bereiken maar ook behouden. De nieuwe inrichting van de oevers moet bijdragen aan een beter en gezonder watersysteem zodat het aantal waterplanten en waterbeestjes kan toenemen.” Bij de aanleg van een natuurvriendelijke oever wordt een waterloop verruimd. Een natuurvriendelijke oever heeft een

flauwe oever, een ondiepe vooroever en middenin de waterloop eilandjes en lagunes. Aan de kant ligt nog ruim 5.000 m³ uitgegraven grond. Kees: “Zodra de oogst van het land is hogen we de lager gelegen delen in het perceel van deze boer op met de uitgegraven grond voor een betere drooglegging van het perceel. Aan de kleur is te zien dat de grond in deze omgeving redelijk zanderig is. Zware kleigrond zoals op Noord-Beveland is veel grijzer van kleur. Voor de oeverbescherming maken we gebruik van Enka-matten. Dit zijn zwarte

duurzame doorgroeimatten die over een tijdje nauwelijks nog zichtbaar zijn door de natuurlijke begroeiing.” “In heel Zeeland is tot nu toe 146 kilometer aan natuurvriendelijke oevers aangelegd. De komende jaren wordt nog eens 235 kilometer aangelegd. Door de verruiming van de waterlopen creëer je ook meer waterberging en bij veel neerslag kunnen we het water sneller afvoeren. Omdat het klimaat verandert hebben we steeds vaker te maken met extreme neerslag. Dus in feite heb je een win-win situatie.” ■

Steek je een spa in de grond? Dan kan er zomaar iets waardevols boven komen. Omdat het waterschap altijd in het buitengebied aan het werk is, gebeurt het geregeld dat er spullen uit het verleden worden opgegraven. Hoe gaat we om met archeologie?

door Danielle Steijn-Laing

Al ruim tien jaar adviseert Nathalie de Visser van Edufact! in Kamperland het waterschap op het gebied van cultuurhistorie en archeologie. Ze geeft precies aan waar het waterschap wel of niet kan gaan graven of waar het op moet passen.

Wanneer moeten we letten op archeologie?

“Als waterschap ben je altijd - ten goede overigens - bezig met het verstoren van de omgeving. Watergangen worden verbreed, fietspaden worden aangelegd, dijken worden versterkt en persleidingen gaan de grond in. Bij elk werk woelen jullie de grond om en bestaat de kans dat je iets uit het verleden vindt. Het is belangrijk om te weten wat je kunt aantreffen en of je dat zomaar kunt opgraven of niet.”

Wanneer vraagt het waterschap advies?

“Zodra het waterschap plannen heeft om een bepaald werk uit te voeren, ga ik met de projectleider in overleg. Dus in de fase van planvorming. Dan ga ik op onderzoek uit om te bepalen wat er bekend is en wat er gevonden kan worden. Als archeoloog moet je het landschap kunnen ‘lezen’ en de geschiedenis kennen. Zo kom je op Walcheren op kreekkruggen vaak oude

spulletjes tegen, omdat men daar in de middeleeuwen de eerste nederzettingen bouwde. Zo heeft ieder gebied z’n eigen kenmerken en die moet je goed kennen.”

Gaat u zelf een stukje omspitten?

“Nee, ik ga eerst de gemeentelijke bestemmingsplannen toetsen en ik maak een quick-scan van de archeologie. Ik bekijk oude kaarten en archieven en gebruik mijn opgebouwde kennis. De eerste betrouwbare kaarten zijn uit de 17^e eeuw. Middeleeuwse zaken kunnen we helaas daar nog niet op terugvinden. Zodra ik weet dat het om een jonge polder gaat, weet ik dat je er geen oude resten tegen zal komen. Als je weet dat er wel iets opgegraven kan worden, wordt het onderzoek meegenomen in de begroting van het project. Soms kan er een plaanpassing plaatsvinden, waarbij een werk misschien een stukje verplaatst wordt. Maar dat kan niet altijd. In dat geval kan het zijn dat een vooronderzoek nodig is of dat we steekproefsgewijs stukjes grond onderzoeken. Als uit alles blijkt dat waardevolle resten in de grond zitten, dan loopt er tijdens de uitvoering gewoon een archeoloog mee met de kraan. Op die manier loopt het werk de minste vertraging op. Het is niet zo dat we met een kwastje middenin het waterschapswerk potjes schoon zitten te vegen.”

Bij het Suikerplein in Sas van Gent legden we in 2013 een waterberging aan. Hier werd een vindplaats uit de pre-historie ontdekt met voorwerpen uit de midden steentijd zoals vuurstenen (foto midden). Deze werden gebruikt als pijlpunt of als weerhaak op harpoenen.

Hoe komt het dat archeologie zo belangrijk is?

“In 1992 is het Europees Verdrag van Malta opgesteld. Dit verdrag is opgesteld om cultureel erfgoed in de bodem beter te beschermen. Bovendien is het de bedoeling dat alles wat je opgraft ook tentoongesteld kan worden. Het is ook mooi om te weten te komen hoe men vroeger leefde. In 2007 is het verdrag vertaald naar de Nederlandse wetgeving.”

Is Zeeland een rijke archeologische provincie?

“Zeker. De afgedekte zuurstofarme Zeeuwse bodem zorgt ervoor dat bijvoorbeeld de houten structuren van Romeinse huizen perfect bewaard blijven. Daarom vinden we hier uit allerlei perioden oude zaken; potten en pannen, skeletten en afvalkuilen. Normaal gesproken heb je te maken met een gestapeld landschap. De oudste dingen liggen dieper. Maar in sommige delen van Zeeland is de grond niet gestapeld waardoor je spulletjes net onder de oppervlakte kunt vinden die wel 10.000 jaar oud zijn. Daarnaast liggen er in Zeeland ongeveer vierhonderd verdronken dorpen, wat erg uniek is in de wereld.”

Wat zijn opmerkelijke vondsten?

“In 2002 vond het waterschap bij de aanleg van een natuurvriendelijke oever bij Grijskerke een kuil van ongeveer 3 x 3 meter en 70 centimeter diep met zo'n 25.000 scherven uit de ijzertijd die samen ongeveer driehonderd

potten vormden. Er was ook een pot met een skelet van een hond. Waarschijnlijk was dit een soort offerplaats aan de goden. Vorig jaar zijn bij de Gapingse Watergang spullen gevonden uit de Romeinse tijd, IJzertijd én middeleeuwen en er werden dierenbotten gevonden die als schaatsen werden gebruikt. Ook bij De Poel bij Goes is een grote vindplaats met spullen uit allerlei tijden. Daar is een kookpot uit ongeveer de 11e eeuw gevonden die nog helemaal intact was. We hadden verwacht om spullen diep in het veen te vinden, maar daar lagen de spullen juist vlak onder de oppervlakte.”

“Wat ik nog heel opmerkelijk vind, is dat we door opgravingen veel te weten zijn gekomen over de kustbescherming van toen. Nu verbreden we immense dijken langs de kust, terwijl de kust bestond uit een strandwal die het achterland beschermde. De Romeinen legden al ‘dijkjes’ aan. Bij het werk aan de N57 werd een dijkje gevonden van ongeveer 100 n.Chr.”

Wat gebeurt er met de vondsten?

“Zodra iets uit de grond komt, is het eigendom van de Provincie Zeeland. Sommige spullen gaan in depot en belangrijke dingen gaan daarna naar musea. Als je zelf iets vindt, dan moet je dit binnen drie werkdagen melden bij de gemeente. Deze bekijkt dan of het om een archeologische vindplaats gaat of een losse vondst.” ■

... bijzonder gevonden

De Sint Felixvloed spoelde in 1530 grote delen van Zeeland en Vlaanderen weg. Het gebied ten oosten van Yerseke overstroomde volledig. De stad Reimerswaal en vele dorpen verdwenen onder water.

door Sandra Minneboo

Verdronken land van Zuid-Beveland

Het stuk land werd nooit meer op de zee teruggewonnen en kreeg de naam Verdronken land van Zuid-Beveland. Sporen van menselijke bewoning van het verdronken dorp Nieuwlande zijn bij eb nog op de slikken te vinden, zo'n halve kilometer van de dijk. Het dorp lag ten noorden van Krabbendijke. De restanten van de kerk, de fundering van de kerktoren, het kerkhof en de structuren van huizen komen af en toe boven water in een gebied waar overigens niemand mag komen.

Vóór de Tweede Wereldoorlog organiseerde het Zeeuws Genootschap drukbezochte excursies naar het dorp. In de laatste decennia van de 20^e eeuw zorgde de opmars van de metaaldetector ervoor dat het dorp vanwege een andere reden bekend werd. Namelijk als vindplaats van de meest omvangrijke collectie pelgrims- en profane insignes in Nederland.

Tegenwoordig is het vooral een prachtig slikken- en schorrengebied en een paradijs voor watervogels. Op de slikken en schorren groeit vooral strandkweek en Engels slijkgras, maar ook zeekraal en lamsoor. Het gebied is een broedplaats voor wilde eenden, bruine kiekendieven, kluten, tureluurs en scholeksters. ■

Voor je voeten weg **maaïen**

**Kees de Bruine (49),
medewerker beheer en onderhoud waterbeheer**

Voorkomen dat er te veel of te weinig water in de sloten staat. Dat regelen is een hele klus. Ondanks dat we door nieuwe technieken steeds meer op afstand kunnen zien en sturen, weet Kees de Bruine dat handwerk noodzakelijk blijft. Met zijn bosmaaier is hij aan het werk in een natuurgebied bij Renesse.

“Ook al gaat steeds meer automatisch, als er iets op doet moeten we bij gemalen, stuwen en duikers kunnen komen. Daarmee regelen we het waterpeil. We moeten minstens de peilschaal kunnen aflezen en dat lukt nu eenmaal niet wanneer er een halve meter riet voor

staat. Soms ben ik in twee minuten klaar met maaïen, maar het kan ook gebeuren dat ik net als hier op een afgelegen plek kom waar ik een heel pad moet maaïen om er überhaupt te komen. Afhankelijk van het weer, begin ik meestal in mei met maaïen tot ongeveer september.

Op sommige plekken kom ik wel vier keer en op andere plekken is het niet zo vaak nodig. Natuurlijk is het opletten geblazen of er nesten zijn en of je zelf geen tekenbeet hebt opgelopen.” ■